

הצהרתו המפתיעה של דיין: מה עומד מאחוריה?

של ישראל ומדינה ערבית פלסטינית. דויד בן-גוריון הביע אז דעות דומות. לאחר מכן החל דיין מדבר על מינהל משותף ישראל-ירדני, בגדה המערבית. כלומר — שלילת האוטונומיה של תושבי הגדה.

לפתע, בלי אזהרה מוקדמת, עבר דיין מן הקצה אל הקצה, הפך אידיאולוג ראשי של סיפוח השטחים לישראל. בכנס של רפ"י, הפליג בדברים רחיי מיסטיקה דתית, דיבר על ענתות, שילה ויריחו, ארץ האבות, ועל "קשר בל ינותק".

עתה בא מיפנה דראסטי נוסף. דיין מוכן, למעשה, להחזיר את כל הגדה, כולל ענתות, שילה ויריחו, למלך הירדני.

חזרה לקו של בן-גוריון

מה המריץ את דיין ללכת לפתע בדרך זו — בגלוי ולעיני כל?

על כך חלוקות הדעות גם בין ידידיו ומקורביו. כמו תמיד, אין איש מבין בדיוק את הלכי-מחשבתו. בצמרת המדינה שוררת הדיעה כי אין בכלל הסבר לתופעה זו. "הוא אינו אדם יציב", אמר אחד השרים, במיוזון הכנסת. "זו לא הפעם הראשונה, מאז כניסתו לממשלה, שהוא עושה היום דבר אחר, ומחר את ההיפך. התרגלנו לזה."

יריביו של דיין, במפלגת-העבודה-המאוחדת של מחר, רוי אים בכך טכסיס. "דיין רוצה ליצור לעצמו בכואה ציבורית של אדם מתון, הם אמרו. הוא רוצה להשתחרר מן הכתם של זבנג וגמרנו. הוא הבין כי בתור פרא-אדם לא יגיע לשלטון."

אחרים ראו בתפנית זו רק את שיבתו של דיין לבן-גוריוני המסורתי. כי דעותיו החדשות של דיין תואמות לפחות שני עקרונות-יסוד של המדיניות הבן-גוריונית ה"קלאסית":

● שאיפה להסכם בין ישראל לבין המלכות ההאשמית, בחסות בריטניה או אמריקה.

במלחמת-העצמאות שלח בן-גוריון את דיין למלך עבר-אללה, מתוך אמונה כי הלה לא יפעל נגד ישראל. גם אחרי שעבדאללה הפריך תקוה זו ותקף את ישראל, נמנע בן-גוריון מכל התגרות בחזית הירדנית, מנע את כיבוש העיר העתיקה.

● התנגדות קיצונית להפרת עקרון המדינה היהודית ההומוגנית.

בן-גוריון נסוג מעזה, אחרי מיבצע-סיני, כי לא רצה להכניס 350 אלף ערבים נוספים למדינה. הוא מתנגד גם כיום לסיפוח השטחים, בחששו מפני מדינה דו-לאומית, בה יהיו הערבים מחר מייעוט של 40%, ומחרתים רוב גדול.

השיקול הצבאי: פירוז

אם רוצים להגיע להסכם כלשהו עם המלך חוסיין, ארי יש בתוכניתו של דיין כמה נקודות-אחיזה מעניינות.

חסיין

משרד-החוץ בירושלים נדהם. הפקידים שקראו את גליון השבועון הבריטי סאנדיי טיימס, לא האמינו ל-מראה עיניהם.

רבים מאנשי רפ"י התחלחלו. רבבות שוחרי-סיפוח, המטיפים ל"סטה משוחרר-לא-יוחזר", התמלאו בחמת-זעם. הוא בגד בנו!" הם רטנו.

אפילו חבריו של משה דיין בממשלת ישראל אמרו בגלוי: "איננו מבינים אותו. כשביד מה הוא צריך את זה?"

נקודות של חוכנית דיין

כל התגובות האלה באו בעיקבות ראיון שנתן שר-הבטחון, בעל הילת התקיפות והנוקשות, לעיתונאי בריטי.

בראיון זה, בצד המליצות השיגרתיות על כוחה של ישראל, הציע משה דיין תוכנית חדשה לפיתרון בעיות המרחב: ברית-שלום של ישראל והמלך חוסיין.

התנאים המוצעים על-ידי דיין: ● החזרת כל הגדה לירדן.

דיין

כיום ברור כי כל הסכם בין ישראל וירדן יתקל במח-סום בלי-עכור: בעיית ירושלים.

שום מישטר ירדני אינו יכול לוותר על ירוש-שלים הערבית, ועל חראם אל-אשרף המקודש לאיסלאם. ושום ממשלה ישראלית אינה יכולה לוותר כיום, אחרי הסיפוח, על ירושלים, הכר-תל והריהבית.

הרעיון של דיין בא לספק נוסחה שתאפשר לשני הצדדים לשמור על יוקרתם — ולסגת.

חוסיין יוכל לטעון כי שיחרר את עיקר ירושלים — המקומות הקדושים — מן הסיפוח הציוני. ולראייה: הדגל הירדני יתנוסף שוב מעל למיסגד הסלע.

אותה שעה תוכל ממשלת ישראל לטעון כי סיפוח ירוש-שלים נשאר, למעשה, על כנו.

מכת-גיווח ליזמת שלום-מקומית

לשאלה הגדולה, המרחפת מעל להצעתו של דיין, היא שונה לגמרי: האם בכלל רצוי הסכם עם ירדן, על חשבון ערביי פלסטיין?

דיין מניח דגל ירדני

השאלה אינה נוגעת לעתיד. היא נוגעת דווקא להווה.

השבוע השמיעו עסקני הגדה בפעם הראשונה בגלוי, או כמעט בגלוי, את הרעיון של הקמת מדינה פלסטינית, בלי הסכמת ירדן, כחלק מפרוצדורה עם ישראל (ראה עמוד 9).

לפי כל הסימנים, עומד רעיון זה להתפשט עתה במהירות ברחבי הגדה ועזה, אחרי כשלון ועידת-הפיסגה.

הצהרתו של דיין, המביעה נכונות להחזיר את השטחים לירדן, היא מכת-מוות לתנועה כזאת.

כי ברגע שמתעורר שוב החשש כי מחר יחזור חוסיין לגדה, יחד עם שוטריו ובלשיו, יאלמו כל עסקני הגדה. ה"פחד מפני פעולות-נוקם, מרתפי-עיוניים והוצאה-להורג יתגבר — בצדק — על כל רגש אחר.

מה גם שבאותו יום בו פורסמה הצהרת דיין, פירסם גם ראש ממשלת ירדן הצהרה משלו. הוא הודיע כי רעיון ה"מדינה הפלסטינית, והפרוצדורה עם ישראל, היא סכנה עיק-רית למדינתו, וכי כל ערבי הנותן יד לרעיון זה הוא "בוגד בירדן, בערביות ובדת", ויבוא על עונו.

שיתוף-פעולה זה של דיין וחוסיין — לבלית כל יוזמת-שלום ישירה של ערביי פלסטיין — הוא כבר עובדה קיימת. יתכן שזה יישאר גם שיתוף-הפעולה היחידי בין השניים.

כשפעולה זו באה מצד שריהבטחון, האחראי על המימשל הצבאי בכל השטחים הכבושים, הרי זו דוגמה קלאסית של חוסר-אחריות.

נות. הן מוכיחות כי דיין לא הפליט את הדברים בהיסח-הדעת.

המלך חוסיין דרש את החזרת הגדה, והציע לפרז אותה. הצעתו הנגדית של דיין אינה סותרת גישה זו, אלא משלימה אותה.

מובן ששלושה בסיסים צבאיים קטנים לאורך הירדן לא יוכלו להגן על הגדה, אם הצבא הירדני (או העיראקי, ל"משל) ירצו לתדור אליה למרות הסכם הפירוז. אולם הם ישמשו גורם מרתיע ראשון במעלה.

כדי להגן על הגדה, במיקרה כזה, אין צורך להחזיק כוח צבאי ניכר בגדה. להיפך, עקרון מלחמת-הבזק, כפי שהופ"על במלחמת-ששת-הימים, מחייב את השארת עיקר כוח המחקן של צה"ל בעמדה ריכוזית בישראל, כשהוא מוכן להתקפת-נגד מהירה ומוחצת.

השארת בסיסים קטנים לאורך הירדן, תוך הסכם, באה, במיקרה זה, כדי לאפשר התק"פת-נגד כזאת. כל כוח שיעבור את הירדן ייתקל ביחידות ששת-הימים, מחייב את השארת עיקר כוח זו תשמש עילה מספקת להתקפת-נגד, שתמגר את הכוח הזר בלי כל קושי.

הצלת היקרה בירושלים

גם הרעיון לגבי ירושלים והמקומות הקדושים אינו מיקרי. יש בו מחשבה.

● החזקת שלושה בסיסים צבאיים קטנים של צה"ל לאורך נהר-הירדן.

● השארת ירושלים בידי ישראל, אך הפרי-כת המקומות הקדושים בה לשטח "אכסטר-טוריאלי". (כלומר, שטח שהריבונות עליו לא תהיה בידי ישראל, אלא בידי מדינות זרות או מוסדות זרים).

● הנפת הדגל הירדני על המקומות הקדושים המוסלמיים.

הפירסום גרם לתגובה נועמת בישיבת הממשלה. דיין נאלץ לפרסם "הכחשה".

הכחשה זו היתה בלתי-משכנעת במיוחד. מכיון שבשבוע שעבר השמיע דיין בכנס צמרת רפ"י דברים דומים מאד.

שלושה חודשים — שש דיעות שונות

אין אזה דיעותיו הקבועות של דיין. כי לדין אין בכלל דיעות קבועות על נושא מרכזי זה.

מאז ערב המלחמה, החליף את דיעותיו כבר שש פעמים.

לפני המלחמה השמיע רעיון של פרוצדורה ישראלית-ירדנית.

בזמן המלחמה הבטיח ש"לא ניפרד לעולם" מן המקומות הקדושים.

למחרת המלחמה, החל מדבר על מתן אוטונומיה ל-שטחים המוחזקים, ואף רמו על תמיכתו ברעיון של פרוצדורה